

K Z O M U N I K A T
Z B A D A Ń

Warszawa, wrzesień 2013

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/123/2013

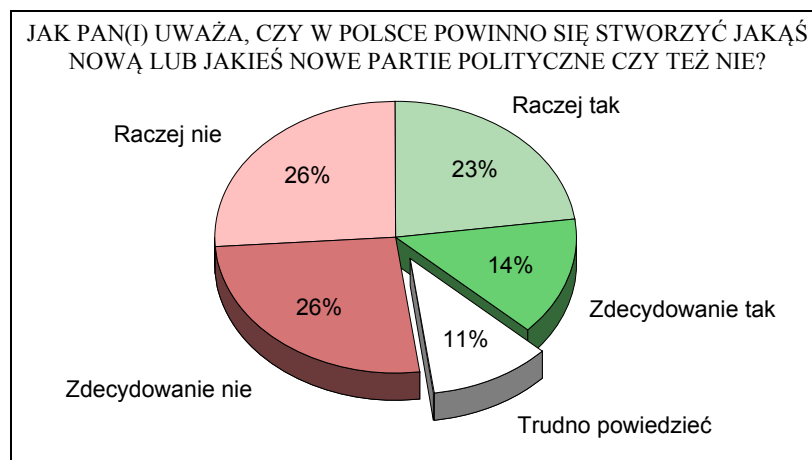
JAKIEJ PARTII POTRZEBUJĄ POLACY?

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Zdecydowana większość Polaków jest nieusatysfakcjonowana istniejącą ofertą partyjną. Aż 69% osób uprawnionych do głosowania twierdzi, że żadne z funkcjonujących na scenie politycznej ugrupowań nie spełnia ich oczekiwań i nie zasługuje, by na nie głosować. Tylko co czwarty badany (26%) dostrzega taką partię, którą – jak twierdzi – mógłby z pełnym przekonaniem poprzeć w wyborach.
- ▶ Większość badanych (52%) jest jednak przeciwna poszerzaniu istniejącej oferty partyjnej o nowe ugrupowania. Powstania nowej partii chciałaby nieco ponad jedna trzecia uprawnionych do głosowania (37%).

- ▶ Nowej partii bardziej niż inni chcieliby przede wszystkim ludzie młodzi, osoby legitymujące się wyższym wykształceniem, mieszkające w dużych miastach, częściej też osoby niewierzące i niepraktykujące lub sporadycznie uczestniczące w praktykach religijnych oraz deklarujące lewicowe przekonania polityczne.

Ostatnie badania wskazują na spadek poczucia podmiotowości obywatelskiej. Mimo przeszło dwóch dekad funkcjonowania demokracji parlamentarnej w naszym kraju, Polacy rzadziej niż jeszcze niedawno wyrażają przekonanie, iż cokolwiek od nich zależy, że mają jakiś wpływ na rozwój sytuacji w kraju. Brak poczucia reprezentatywności partii politycznych wydaje się częścią tego zjawiska.

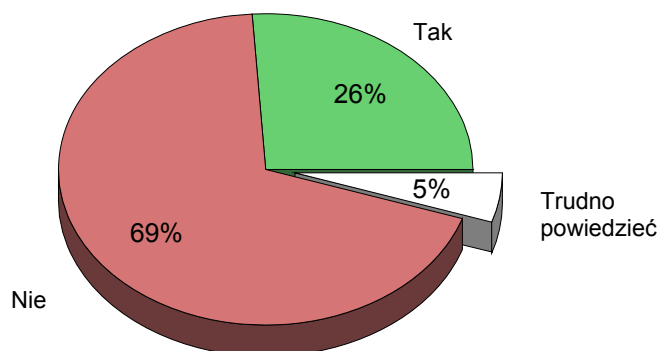
Nikłe zaufanie do partii i ograniczona zdolność do partyjnych identyfikacji nie są czymś wyjątkowym w postawach i zachowaniach politycznych Polaków. Jednak w różnym czasie i w zależności od politycznych konfiguracji zjawisko to przybiera lub traci na sile. Wyniki tegorocznych badań wskazują na bardzo wysoki, wyższy niż kiedykolwiek, poziom wyobcowania naszego społeczeństwa wobec istniejącego spektrum partii, czyli *de facto* wysoki poziom alienacji partii politycznych wobec wyborców. Partie polityczne wydają się przede wszystkim żyć własnym życiem, własnymi problemami, walkami, które słabo przystają do tego, z czym na co dzień borykają się obywatele. Może się to przyczyniać do coraz silniej odczuwanego przez wyborców braku alternatyw politycznych. W jednym z ostatnich sondaży¹ zapytaliśmy ankietowanych o poczucie reprezentatywności istniejących partii, a także o to, czy powinno się tworzyć nowe partie i jakie – ewentualnie – powinny one być.

CZY MAMY NA KOGO GŁOSOWAĆ? – CZYLI O REPREZENTATYWNOŚCI PARTII POLITYCZNYCH

Zdecydowana większość Polaków jest nieusatysfakcjonowana istniejącą ofertą partyjną. Aż 69% uprawnionych do głosowania twierdzi, że żadne z funkcjonujących na scenie politycznej ugrupowań nie spełnia ich oczekiwań i nie zasługuje, by na nie głosować. Tylko co czwarty badany (26%) dostrzega taką partię, którą – jak twierdzi – mógłby z pełnym przekonaniem poprzeć w wyborach.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (278) przeprowadzono w dniach 4–11 lipca 2013 roku na liczącej 1005 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY NA POLSKIEJ SCENIE POLITYCZNEJ ISTNIEJE TAKA PARTIA, NA KTÓRĄ MÓGL(A)BY PAN(I) Z PEŁNYM PRZEKONANIEM ZAGŁOSOWAĆ W WYBORACH PARLAMENTARNYCH CZY TEŻ NIE?

To dominujące wśród Polaków poczucie niereprezentatywności partii politycznych nie jest bynajmniej zjawiskiem ani nowym, ani wyjątkowym w naszej rzeczywistości politycznej. W styczniu 2003 roku, a więc w innej niż obecna konfiguracji politycznej, mniej więcej w połowie rządów drugiej koalicji SLD – PSL, zdecydowana większość Polaków również nie znajdowała partii, której z pełnym przekonaniem skłonna byłaby powierzyć mandat. Odsetek takich deklaracji był jednak trochę mniejszy niż dziś (wzrost z 62% do 69% wskazań).

Tabela 1

Czy na polskiej scenie politycznej istnieje taka partia, na którą mógł(a)by Pan(i) z pełnym przekonaniem zagłosować w wyborach parlamentarnych czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	I 2003	VII 2013
	w procentach	
Tak	26	26
Nie	62	69
Trudno powiedzieć	12	5

Brak odpowiedniego reprezentanta wśród ugrupowań funkcjonujących na naszej scenie politycznej częściej odczuwają kobiety niż mężczyźni (72% wobec 65%). Częściej niż inni niedoreprezentowani czują się również ludzie młodzi – w wieku 18–34 lata, a także mieszkańcy dużych miast oraz największych aglomeracji. Poczuciu braku odpowiedniej reprezentacji politycznej sprzyja także wyższy poziom wykształcenia. Spośród grup społeczno-zawodowych najczęściej jest ono udziałem pracowników administracyjno-biurowych i zatrudnionych w usługach, robotników wykwalifikowanych i niewykwalifikowanych, a także uczniów i studentów. Jeśli chodzi o orientację polityczną badanych, największe trudności z wyborem ugrupowania, któremu można zaufać, zgłaszają osoby

deklarujące centrowe (76%) i – w dalszej kolejności – lewicowe przekonania polityczne (69%). Najrzadziej niedoreprezentowani czują się badani o prawicowych poglądach (52%).

Nawet wśród zdeklarowanych uczestników wyborów ponad połowa (54%) uważa, że na polskiej scenie politycznej nie ma ugrupowania, na które z pełnym przekonaniem mogłaby oddać swój głos, a tylko nieco ponad jedna trzecia (37%) ma odmienne zdanie w tej kwestii.

Tabela 2

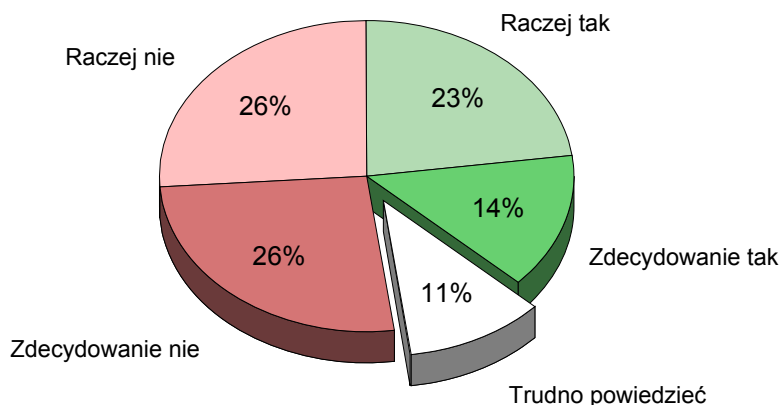
Elektoraty partii politycznych	Czy na polskiej scenie politycznej istnieje taka partia, na którą mógł(a)by Pan(i) z pełnym przekonaniem zagłosować w wyborach parlamentarnych czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	38	58	4
PSL	32	66	2
PiS	60	36	4
SLD	40	60	0
Pozostałe partie	37	58	5
Niezdecydowani wyborcy	10	80	10
Niegłosujący	12	83	5

Poczucie braku reprezentacji politycznej dominuje w elektoratach wszystkich liczących się ugrupowań z wyjątkiem PiS. Stosunkowo najczęściej doświadczają go wyborcy PSL, ale też w niewiele mniejszym stopniu jest ono udziałem zwolenników PO, SLD a także pozostałych mniej liczących się ugrupowań. Jednak frustracje związane z brakiem reprezentacji politycznej w największym stopniu dotyczą osób niezamierzających brać udziału w ewentualnych wyborach parlamentarnych oraz tych, którzy chcieliby głosować, ale nie wiedzą na jaką partię oddaliby swój głos.

CZY POTRZEBNE SĄ NAM NOWE PARTIE?

Choć zdecydowana większość Polaków ma poczucie braku odpowiedniej reprezentacji politycznej, tylko nieco ponad jedna trzecia badanych (37%) opowiada się za poszerzeniem istniejącej oferty partyjnej o nowe ugrupowania, większość zaś jest temu przeciwna (52%).

RYS. 2. JAK PAN(I) UWAŻA, CZY W POLSCE POWINNO SIĘ STWORZYĆ JAKĄŚ NOWĄ LUB JAKIEŚ NOWE PARTIE POLITYCZNE CZY TEŻ NIE?

Potrzebę powołania do życia nowych partii częściej, co zrozumiałe, dostrzegają osoby, które mają poczucie braku reprezentacji politycznej w ramach istniejącego spektrum partii niż ci, którzy identyfikują się z którymś z funkcjonujących ugrupowań. Jednak nawet w grupie mających poczucie braku wyboru, opinie co do zasadności powoływania nowych bytów politycznych są podzielone. Prawie tyle samo osób jest za powołaniem jakiejś nowej partii (43%), co nie widzi takiej potrzeby (46%).

Tabela 3

Czy na polskiej scenie politycznej istnieje taka partia, na którą mógł(a)by Pan(i) z pełnym przekonaniem zagłosować w wyborach parlamentarnych czy też nie?	Jak Pan(i) uważa, czy w Polsce powinno się stworzyć jakąś nową lub jakieś nowe partie polityczne?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	26	67	7
Nie	43	46	11
Trudno powiedzieć	21	51	27

Nowych inicjatyw politycznych bardziej niż inni zdają się oczekiwać przede wszystkim ludzie młodzi, w wieku między 18 a 34 rokiem życia (45%), legitymujący się wyższym wykształceniem (50%), mieszkańcy dużych miast (48%) i największych aglomeracji (46%), a więc ci, którzy stosunkowo najczęściej odczuwali deficyt ugrupowań zasługujących na ich głos. Spośród grup społeczno-zawodowych za powstaniem nowych partii stosunkowo najczęściej opowiadają się pracownicy średniego szczebla i technicy (56%) oraz uczniowie i studenci (50%).

Opinie w kwestii tworzenia nowych inicjatyw politycznych wyraźnie różnicuje także stosunek do wiary i praktyk religijnych oraz poglądy polityczne. Potrzebę poszerzenia istniejącego spektrum partii politycznych znacznie częściej zgłaszają osoby niewierzące i niepraktykujące (49%) lub sporadycznie uczestniczące w praktykach religijnych (43%) niż badani często (kilka razy w tygodniu) biorący udział w nabożeństwach czy spotkaniach religijnych (26%). Pojawienia się nowych partii na politycznej scenie częściej oczekują też osoby o lewicowych (47%) niż prawicowych (36%) czy centrowych przekonaniach (38%).

Wśród elektoratów partyjnych, z których – jak widzieliśmy – większość jest raczej mało usatysfakcjonowana istniejącą ofertą polityczną, relatywnie najczęściej powołaniem jakiegoś nowego ugrupowania byłiby zainteresowani wyborcy SLD (48%), choć nawet wśród nich niemal taki sam odsetek stanowią osoby przeciwnie tworzeniu nowej partii (49%). Również wyborcy najmniejszych ugrupowań, których liczebność w próbie nie pozwala na indywidualne analizy (w tym zwolennicy Ruchu Palikota), częściej niż inni chcieliby powołania nowej partii (48%). Najrzadziej za stworzeniem jakiegoś nowego bytu politycznego optują wyborcy PiS (29%).

Tabela 4

Elektoraty partii politycznych	Jak Pan(i) uważa, czy w Polsce powinno się stworzyć jakąś nową lub jakieś nowe partie polityczne czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	40	57	3
PSL	37	60	3
PiS	29	60	11
SLD	48	49	3
Pozostałe partie	48	43	9

Aktywność polityczna i lepsze rozeznanie na scenie politycznej w jej aktualnym kształcie sprzyjają niechęci do tworzenia nowych partii. Co ciekawe, także osoby niegłoszące częściej niż inni są przeciwnie tworzeniu nowych partii, a więc – jak można sądzić – ich absencja wynika z innych powodów niż tylko brak odpowiedniego wyboru. Natomiast relatywnie częściej za stworzeniem jakiejś nowej partii opowiadają się osoby niezdecydowane co do udziału w głosowaniu.

Tabela 5

Badani:	Jak Pan(i) uważa, czy w Polsce powinno się stworzyć jakąś nową lub jakieś nowe partie polityczne?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– deklarujący udział w wyborach i mający sprecyzowane preferencje partyjne	37	56	7
– deklarujący udział w wyborach, ale nie mający preferencji wyborczych	35	49	16
– niezdecydowani co do uczestnictwa w wyborach	44	47	9
– deklarujący absencję wyborczą	34	51	15

SPÓLECZNE OCZEKIWANIA WOBEC NOWEJ/NOWYCH PARTII

Badanych, którzy chcieliby poszerzenia istniejącej oferty politycznej o nowe partie, prosiliśmy o przedstawienie oczekiwań, jakie mają względem takiego ugrupowania czy ugrupowań. Jaka, ich zdaniem, powinna być nowa partia?

W ujęciu ogólnym można powiedzieć, że najwięcej wypowiedzi dotyczyło postulatów programowych. Prawie połowa ankietowanych (w sumie 49,2%), którzy chcieliby utworzenia jakiegoś nowego ugrupowania, mówiła czym, jakim problemem lub jaką grupą społeczną w pierwszym rządzie nowa partia powinna się zająć. Niespełna jedna trzecia badanych (31,6%) definiowała nowe ugrupowanie poprzez określenie jego miejsca na scenie politycznej, czy to poprzez umiejscowienie na skali lewica-prawica, czy też przez określenie go w kategoriach liberalizm-konserwatyzm, bądź też opisując je poprzez podobieństwo do partii już istniejących. Podobny odsetek (29,5%) mówił o tym, jak powinny wyglądać kwestie kadrowe: jacy ludzie powinni tworzyć taką partię lub jak powinna ona działać. Blisko jedna czwarta badanych (22,6%) podkreślała przede wszystkim „nowość” takiego ugrupowania.

A oto jak szczegółowo wyglądają postulaty respondentów uznających za zasadne utworzenie nowej lub nowych partii. Co jedenasty z tej grupy uważa, że najważniejsze jest dokonanie zmiany kadrowej, nową partię powinni tworzyć nowi ludzie niezwiązani z dotychczasowymi układami i partiami (9,4%). Jeszcze większy odsetek (13,2%) formułował ten postulat w kategoriach pokoleniowych – powinna powstać polityczna reprezentacja ludzi młodych albo też nową partię powinni tworzyć ludzie młodzi, dotychczas nieobecni w polityce.

ODPOWIEDZI BADANYCH, KTÓRZY CHCIELIBY UTWORZENIA NOWEJ/NOWYCH PARTII (N=373)

	CBOS
Jaka powinna to być partia/jakie powinny to być partie?	
Postulaty ogólne	
Nowa, tworzona przez nowych ludzi, niezwiązanych z dotychczasowymi partiami, coś nowego, innego od istniejących	9,4%
Młoda, młode kadry, młodzi ludzie w polityce, tworzona przez młodych. Także dla młodych – reprezentująca interesy i potrzeby młodych ludzi	13,2%
Postulaty kadrowe i dotyczące stylu działania	
Partia ludzi uczciwych, budząca zaufanie, rzetelna, odpowiedzialna, dotrzymująca obietnic, bez cygaństwa	8,2%
Partia ludzi rozsądnych, realistów – bez oszołomów, mądra, pragmatyczna. Także partia fachowców, specjalistów, zrzeszająca autorytety w różnych dziedzinach	7,4%
Mająca wizję, receptę, program naprawczy, dająca nadzieję, rokująca na poprawę sytuacji w kraju	6,0%
Skuteczna, sprawna, taka, która by dobrze rządziła	4,0%
Partia, która dbałaby o interesy państwa, a nie własne, partyjne	3,9%
Postulaty programowe	
Partia troszcząca się o obywateli, dbająca o społeczeństwo	19,3%
Partia wrażliwa społecznie, dbająca o najuboższych, najsłabszych, działająca na rzecz poprawy warunków materialnych, bytowych obywateli	12,3%
Skutecznie walcząca z bezrobociem, skupiona na zwiększeniu zatrudnienia	7,2%
Dbająca o gospodarkę, skupiona na przedsiębiorczości	4,8%
Partia zajmująca się innymi konkretnymi dziedzinami wymagającymi naprawy: w tym polityką prorodzinną – 1,5%, opieką zdrowotną – 1%, szkolnictwem – 1%, a także bezpieczeństwem, wymiarem sprawiedliwości, rolnictwem – poniżej 1%	3,9%
Reprezentująca interesy konkretnych grup społecznych m.in. ludzi starszych - emerytów, rencistów, kobiet, rolników	1,7%
Miejsce na scenie politycznej	
Partia liberalna, niezależna od Kościoła, liberalna światopoglądowo	6,9%
Partia lewicowa , w tym centrolewicowa (2,0%)	5,4%
Partia prawicowa, w tym centroprawicowa (2,1%)	4,8%
Partia demokratyczna	3,2%
Partia konserwatywna, liberalno-konserwatywna (1,3%)	2,6%
Partia centrowa, umiarkowana – pomiędzy lewicą a prawicą, partia środka	1,6%
Partia narodowa, patriotyczna, kultywująca wartości narodowe, tradycję	1,7%
Różne hybrydy kadrowe i programowe – nowe partie na bazie starych (podobna do PO, podobna do PiS, połączenie PO z partiami lewicowymi itp., przekształcenie „Europy Plus” w partię (0,6%).	5,4%
Postulat ograniczenia liczby partii lub stworzenia systemu monopartyjnego	1,2%
Inna odpowiedź	0,3%
Trudno powiedzieć	10,7%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani formułując odpowiedzi na pytanie otwarte mogli wskazać kilka cech nowej partii

W dalszych kwestiach kadrowych ankietowani postulowali, by nową partię tworzyli przede wszystkim ludzie uczciwi, godni zaufania, rzetelni i odpowiedzialni (8,2%). Podobny odsetek (7,4%) jest zdania, że nową partię powinni utworzyć ludzie rozsądni, realiści. Partia taka powinna być pragmatyczna (bez tzw. oszołomów), zrzeszać fachowców i autorytety z różnych dziedzin życia społecznego. Jednocześnie powinna mieć program, jakąś wizję rozwoju kraju, a nie tylko skupiać się na doraźnych problemach (6%). Dobrze by było, by była ona także sprawna i skuteczna w działaniu (4%) oraz by na pierwszym miejscu stawiała interesy państwa, a nie interesy polityczne i finansowe swojego ugrupowania lub kolegów partyjnych (3,9%).

Jeśli chodzi o kwestie programowe, to najwięcej wypowiedzi dotyczyło troski o społeczeństwo. Nowa partia powinna według badanych mieć na względzie przede wszystkim dobro zwykłych ludzi (19,3%). Z tym postulatem wiąże się oczekiwanie, że będzie ona wrażliwa społecznie, będzie dbać o najuboższych, najsłabszych, przeciwdziałać nadmiernym różnicom społecznym. Powinna w związku z tym podejmować działania na rzecz poprawy warunków materialnych życia wszystkich obywateli (12,3%). Nowa partia powinna także walczyć z bezrobociem, starać się prowadzić taką politykę, która sprzyjać będzie tworzeniu nowych miejsc pracy (7,2%). Część postulatów programowych dotyczyła przedsiębiorczości – zdaniem niektórych badanych nowa partia powinna porzucić dominujący w tej chwili, „politykierski” sposób uprawiania polityki, a skupić się na tym, co jest najważniejsze dla gospodarki i przedsiębiorców (4,8%). Badani wskazywali także konkretne dziedziny życia społecznego, które ich zdaniem wymagają naprawy i na których powinna się skupiać aktywność nowej partii. W związku ze spadkiem urodzeń mówiono o konieczności prowadzenia polityki prorodzinnej (1,5%), postulowano konieczność uzdrowienia opieki zdrowotnej (1%), mówiono także o kwestiach bezpieczeństwa, problemach wymiaru sprawiedliwości oraz rolnictwa (wszystkie poniżej 1% wskazań). Zdaniem niewielkiej grupy badanych nowa partia powinna zająć się szczególnie interesami wybranych grup społecznych; w tym kontekście wymieniano emerytów, rencistów i rolników, mówiono także o problemach kobiet (1,7%).

Jeśli chodzi o kwestie umiejscowienia na scenie politycznej, to liczbowo najwięcej postulatów dotyczyło utworzenia partii o charakterze liberalnym, w dużej części wypowiedzi liberalizm był rozumiany przede wszystkim jako liberalizm światopoglądowy lub, mówiąc w sposób uproszczony, jako niezależność od Kościoła (6,9%). Niewiele mniej postulatów dotyczyło utworzenia partii lewicowej bądź centrolewicowej (5,4%). Nieco rzadziej

proponowano utworzenie nowego ugrupowania prawicowego lub centroprawicowego (4,8%). Respondenci chcący utworzenia nowej partii oczekują również, że będzie to partia demokratyczna, a nie wodzowska (3,2%). Mniejsze odsetki badanych mówiły o utworzeniu partii konserwatywnej bądź liberalno-konserwatywnej (2,6%), partii centrowej, umiarkowanej, czyli partii środka (1,6%), a z drugiej strony partii o charakterze narodowym, przede wszystkim kultywującym tradycję i patriotyzm (1,7%).

Niewielki odsetek opisywanej tu grupy badanych postulował ograniczenie liczby partii lub wręcz stworzenie systemu monopartyjnego (1,2%). Co dziewiąty z respondentów postulujących utworzenie nowej lub nowych partii nie umiał w żaden sposób opisać swych oczekiwań (10,7%).

Polacy nie czują, by istniejące partie polityczne reprezentowały ich interesy czy poglądy. Jednak o ile kiedyś poczucie niedostatku reprezentatywności związane było przede wszystkim z brakiem orientacji, zainteresowania polityką i gorszym wykształceniem respondentów, o tyle teraz poczucie, że nie ma na kogo głosować silniej towarzyszy ludziom zainteresowanym polityką, posiadającym wyższe wykształcenie.

Deklaracje badanych wskazują, że w ich poglądach i oczekiwaniach politycznych panuje swego rodzaju apatia. Polacy zawsze bardzo krytyczni wobec partii politycznych, czujący, że te, które istnieją, nie reprezentują ich interesów i nie zasługują, by na nie głosować, jednocześnie przeciwni są tworzeniu nowych ugrupowań. Można zakładać, że w dużej części wynika to z poczucia swego rodzaju jałowości życia politycznego, z odczucia, że taki wariant jak „nowa partia” był już kilkakrotnie rozgrywany i nic to nie zmieniło.

Nowej partii bardziej niż inni chcieliby przede wszystkim ludzie młodzi, legitymujący się wyższym wykształceniem, mieszkający w dużych miastach, częściej niewierzący i niepraktykujący lub sporadycznie uczestniczący w praktykach religijnych, częściej także deklarujący lewicowe poglądy polityczne.

Według nich nowa partia powinna być przede wszystkim tworzona przez nowych, młodych ludzi spoza obecnego politycznego establishmentu. Powinna się zajmować życiowymi problemami obywateli, być wrażliwa społecznie, skupiona na realiach, a nie ideologiach. Powinna być uczciwa i mieć wizję rozwoju kraju.

Opracowała
Agnieszka CYBULSKA

A N E K S

Tabela 1

		Czy na polskiej scenie politycznej istnieje taka partia, na którą mógł(a)by Pan(i) z pełnym przekonaniem zagłosować w wyborach parlamentarnych czy też nie?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		26	69	5	1003
Płeć	Mężczyźni	30	65	5	485
	Kobiety	22	72	5	517
Wiek	18-24 lata	18	78	4	118
	25-34	16	79	5	202
	35-44	29	69	2	171
	45-54	25	70	5	165
	55-64	31	63	6	173
	65 lat i więcej	35	55	10	173
Miejsce zamieszkania	Wieś	27	66	7	395
	Miasto do 19 999	28	65	7	156
	20 000 - 99 999	25	71	4	194
	100 000 - 499 999	23	74	3	161
	500 000 i więcej mieszk.	25	73	2	98
Wykształcenie	Podstawowe	29	62	9	217
	Zasadnicze zawodowe	26	68	6	252
	Średnie	26	71	3	337
	Wyższe	22	74	4	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	24	70	6	96
	Średni personel, technicy	27	70	3	35
	Pracownicy adm.-biurowi	17	79	3	79
	Pracownicy usług	20	77	3	65
	Robotnicy wykwalifikowani	21	76	3	105
	Robotnicy niewykwalifik.	20	78	2	53
	Rolnicy	24	69	6	65
	Pracujący na własny rach.	24	70	6	47
Bierni zawodowo	Renciści	36	61	3	66
	Emeryci	34	56	10	197
	Uczniowie i studenci	18	77	6	59
	Bezrobotni	29	64	8	80
	Gospodynie domowe i inni	28	72		56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	24	73	3	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	22	71	8	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	20	77	3	235
	prywatnym gosp. rolnym	26	68	6	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	33	62	4	137
	501-750	28	65	7	121
	751-1000	21	74	5	141
	1001-1500	29	67	4	176
	Powyżej 1500 zł	30	67	3	168
Ocena własnych war. mater.	Złe	35	61	4	161
	Średnie	23	72	5	436
	Dobre	25	69	6	406
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	43	54	3	61
	Raz w tygodniu	26	67	7	453
	1-2 razy w miesiącu	25	69	6	161
	Kilka razy w roku	20	76	4	204
	W ogóle nie uczestniczy	26	71	4	123
Poglądy polityczne	Lewica	28	69	2	139
	Centrum	18	76	6	376
	Prawica	45	52	3	265
	Trudno powiedzieć	15	76	9	222

Tabela 2

		Jak Pan(i) uważa, czy w Polsce powinno się stworzyć jakąś nową lub jakieś nowe partie polityczne czy też nie?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		37	52	11	1001
Płeć	Mężczyźni	39	52	9	484
	Kobiety	35	52	13	517
Wiek	18-24 lata	45	39	16	118
	25-34	45	44	12	203
	35-44	41	51	7	169
	45-54	34	61	5	165
	55-64	34	56	9	173
	65 lat i więcej	26	58	17	173
Miejsce zamieszkania	Wieś	31	57	11	396
	Miasto do 19 999	30	61	9	156
	20 000 - 99 999	43	44	14	191
	100 000 - 499 999	48	43	10	161
	500 000 i więcej mieszk.	46	46	9	98
Wykształcenie	Podstawowe	27	59	14	215
	Zasadnicze zawodowe	29	59	11	252
	Średnie	43	47	10	336
	Wyższe	50	42	8	198
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	47	48	5	96
	Średni personel, technicy	56	39	4	35
	Pracownicy adm.-biurowi	39	45	15	80
	Pracownicy usług	36	55	9	65
	Robotnicy wykwalifikowani	39	50	10	105
	Robotnicy niewykwalifik.	40	53	7	52
	Rolnicy	28	63	9	65
	Pracujący na własny rach.	43	48	9	47
Bierni zawodowo	Renciści	28	64	8	66
	Emeryci	26	58	16	197
	Uczniowie i studenci	50	31	20	59
	Bezrobotni	43	48	9	78
	Gospodynie domowe i inni	35	56	9	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	39	52	9	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	36	50	14	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	45	49	6	235
	prywatnym gosp. rolnym	32	62	7	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	33	60	7	135
	501-750	34	55	10	121
	751-1000	44	43	13	141
	1001-1500	37	50	13	178
	Powyżej 1500 zł	42	52	6	168
Ocena własnych war. mater.	Złe	41	47	12	161
	Średnie	36	53	11	434
	Dobre	37	53	10	406
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	26	62	13	61
	Raz w tygodniu	33	55	12	454
	1-2 razy w miesiącu	38	49	13	161
	Kilka razy w roku	43	49	8	203
	W ogóle nie uczestniczy	49	43	8	121
Poglądy polityczne	Lewica	47	49	4	137
	Centrum	38	52	10	376
	Prawica	36	55	9	266
	Trudno powiedzieć	32	48	20	221